

FUTURE

Međunarodna znanstvena konferencija

Nada u budućnost: Iskustva mladih u komunizmu, od tranzicije do demokracije i danas

Zagreb, 12. i 13. svibnja 2017.

FUTURE

MEĐUNARODNA ZNANSTVENA KONFERENCIJA

Nada u budućnost: Iskustva mladih u komunizmu, od tranzicije do demokracije i danas

Ništa nije bitnije za budućnost jedne zemlje od naraštaja mladih građana koji će je jednom voditi. Obrazovanje na sveučilištima igra ključnu ulogu u oblikovanju generacije mladih. Osobito katolička sveučilišta imaju priliku oblikovati srca i umove tih mladih ljudi - pružiti im prave vrijednosti i stavove važne za budućnost njihovih zemalja. Konferencija Hrvatskog katoličkog sveučilišta „Nada u budućnost: Iskustva mladih u komunizmu, od tranzicije do demokracije i danas“ bit će jedinstven forum. Povezivanje znanstvenika s vodećih katoličkih sveučilišta u postkomunističkoj Poljskoj, Slovačkoj, Mađarskoj, Ukrajini i Gruziji, kao Sveučilištu Notre Dame (SAD) pružit će im priliku da razmišljaju o izazovima koje zajednički dijele. Također će omogućiti prisutnim predstavnicima sveučilišta da odluče kako mogu raditi zajedno s ciljem ostvarenja misije svojih sveučilišta.

Prof. dr. sc. A. James McAdams, ravnatelj Nanovic Instituta za europske studije

Hrvatskom katoličkom sveučilištu pružena je jedinstvena prigoda biti domaćinom rektorske konferencije zajedno s Nanovic institutom za europske studije. Kao zemlja dijelimo iskustvo sudionika Konferencije i vjerujemo da kao Hrvatsko katoličko sveučilište, zajedno s drugim sveučilištima u Hrvatskoj, nosimo odgovornost za uspostavu boljeg, pravednijeg i odgovornijeg društva temeljenog na kršćanskim vrijednostima. Dobrobrobit ove konferencije je i bolje povezivanje svih nas s katoličkih sveučilišta što će doprinijeti većoj suradnji na obrazovnom, znanstvenom i istraživačkom polju.

Prof. dr. sc. Željko Tanjić, rektor Hrvatskog katoličkog sveučilišta

FUTURE

MEĐUNARODNA ZNANSTVENA KONFERENCIJA

Nada u budućnost: Iskustva mladih u komunizmu, od tranzicije do demokracije i danas

Petak, 12. svibnja 2017.

9:30 Pozdravni govori visokih uzvanika

10:00 Uvodno predavanje

**prof. dr. sc. Ivo Banac, profesor emeritus Sveučilište Yale,
Sjedinjene Američke Države:**

“Hrvatska sveučilišta u post-komunizmu: nedovršena tranzicija”

Tematski blok 1: Mladi Europljani u teškim vremenima komunizma

Moderator: prof. dr. sc. Željko Tanjić

10:30 izv. prof. dr. sc. Marcin Tkaczyk, prorektor, Katoličko sveučilište Ivan Pavao II, Lublin, Poljska: “Katoličko obrazovanje u komunizmu”

10:45 prof. dr. sc. Oleh Turiy, prorektor, Ukrajinsko katoličko sveučilište, Lavov, Ukrajina: “Obrazovna iskustva ‘podzemne Crkve’”

11:00 Kratki predah

11:30 v. pred. dr. sc. Kinga Földváry, Katoličko sveučilište Pázmány Péter, Budimpešta, Mađarska: “Sloboda mišljenja za mlade u ‘najveselijoj baraci’”

11:45 prof. dr. sc. Dijana Vican, rektorica, Sveučilište u Zadru, Zadar, Hrvatska: “Obrazovni sustav u vrtlogu društvenih i kulturalnih vrijednosti, tradicija i suvremenih zahtjeva”

12:00 Rasprava

Tematski blok 2: Iskustvo obrazovanja tijekom tranzicije u demokraciju

Moderator: doc. dr. sc. Hrvoje Kekez

14:00 izv. prof. dr. sc. Taras Dobko, prorektor, Ukrajinsko katoličko sveučilište, Lavov, Ukrajina: “Nošenje s tranzicijom: obrana akademske autonomije, integriteta i izvrsnosti”

FUTURE

MEĐUNARODNA ZNANSTVENA KONFERENCIJA

Nada u budućnost: Iskustva mladih u komunizmu, od tranzicije do demokracije i danas

- 14:15** izv. prof. dr. sc. František Trstenský, prorektor, Katoličko sveučilište u Ružomberoku, Slovačka: "Nade i obmane: obrazovanje u vremenima tranzicije u Slovačkoj"
- 14:30** izv. prof. dr. sc. Bogusław Migut, Katoličko sveučilište Ivan Pavao II, Lublin, Poljska: "Izviđački pokret u Poljskoj prije i poslije komunizma"
- 14:45** doc. dr. sc. Máté Botos, Katoličko sveučilište Pázmány Péter, Budimpešta, Mađarska: "Potraga za svetim gralom: pokušaj stvaranja nove, katoličke i konzervativne elite u Mađarskoj između 1989. i 2016. godine"
- 15:00** Rasprava

Subota, 13. svibnja 2017.

Tematski blok 3: Nade i razočaranja postkomunističkoga doba

Moderator: prof. dr. sc. Hrvoje Štefanić

- 10:00** prof. dr. sc. Volodymyr Turchynovsky, Ukrajinsko katoličko sveučilište, Lavov, Ukrajina: "Nada u budućnost: od revolucije dostojanstva do obrazovanja dostojanstva"
- 10:15** doc. dr. sc. Andrea Božeková, Katoličko sveučilište u Ružomberoku, Slovačka: "Probuđeno zanimanje: Slovačka na putu prema dobrom obrazovanju"
- 10:30** prof. dr. sc. Gordan Črpić, prorektor Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska: "Pokušaji i pogreške obrazovne reforme u postkomunističkoj eri u Hrvatskoj"
- 10:45** prof. dr. sc. Sławomir Nowosad, dekan Teološkog fakulteta, Katoličko sveučilište Ivan Pavao II, Lublin, Poljska: "Komunizma više nema, ali se rasprava o čovjeku nastavlja"

FUTURE

MEĐUNARODNA ZNANSTVENA KONFERENCIJA

Nada u budućnost: Iskustva mladih u komunizmu, od tranzicije do demokracije i danas

11:00 Rasprava

14.00. **Završna panel - diskusija**

Moderator: prof. dr. sc. A. James McAdams

Sudionici:

prof. dr. sc. Željko Tanjić, rektor, Hrvatsko katoličko sveučilište

prof. dr. sc. Ivo Banac, profesor emeritus Sveučilište Yale,

Sjedinjene Američke Države

prof. dr. sc. Viacheslav Briukhovetsky, počasni rektor

Nacionalnog sveučilišta Kyiv-Mohyla Akademija, Ukrajina

Peter Stastny, političar i bivši zastupnik u Eurpskom parlamentu, Slovačka

prof. dr. sc. Vaja Vardidze, rektor, Pedagoško sveučilište "Sulkhan-Saba Orbeliani", Gruzija

FUTURE

MEĐUNARODNA ZNANSTVENA KONFERENCIJA

Nada u budućnost: Iskustva mladih u komunizmu, od tranzicije do demokracije i danas

Sudionici:

Ukrajinsko katoličko sveučilište, Ukrajina

prof. dr. sc. Bohdan Prach, rektor

izv. prof. dr. sc. Taras Dobko, prorektor

prof. dr. sc. Volodymyr Turchynovsky, ravnatelj Instituta za etiku i suvremena pitanja

prof. dr. sc. Oleh Turiy, prorektor

prof. dr. sc. Vyacheslav Bryukhovetsky, počasni rektor Nacionalnog sveučilišta
Kyiv-Mohyla Akademija, Ukrajina

Katoličko sveučilište Pázmány Péter, Mađarska

prof. dr. sc. Anzelm Szuromi, rektor

v. pred. dr. sc. Kinga Földváry, Institut za engleske i američke studije

doc. dr. sc. Máté Botos, Fakultet političkih znanosti

Katoličko sveučilište u Ružomberoku, Slovačka

izv. prof. dr. sc. František Trstenský, prorektor

doc. dr. sc. Andrea Božeková, Odjel za političke znanosti

Peter Stastny, političar i bivši zastupnik u Europskom parlamentu (2004.-2014.)

Katoličko sveučilište Ivan Pavao II, Poljska

izv. prof. dr. sc. Marcin Tkaczyk, prorektor

prof. dr. sc. Sławomir Nowosad, dekan, Teološki fakultet

izv. prof. dr. sc. Bogusław Migut, Odjel za teologiju i liturgiku

Pedagoško sveučilište "Sulkhan-Saba Orbeliani", Gruzija

prof. dr. sc. Vaja Vardidze, rektor

FUTURE

MEĐUNARODNA ZNANSTVENA KONFERENCIJA

Nada u budućnost: Iskustva mladih u komunizmu, od tranzicije do demokracije i danas

Hrvatsko katoličko sveučilište, Hrvatska

prof. dr. sc. **Željko Tanjić**, rektor
izv. prof. dr. sc. **Ines Sabotič**, prorektorica
prof. dr. sc. **Hrvoje Štefančić**, prorektor
prof. dr. sc. **Emilio Marin**, prorektor
prof. dr. sc. **Gordan Črpić**, prorektor

Sveučilište u Zadru, Hrvatska

prof. dr. sc. **Dijana Vican**, rektorica

Gostujući profesor

prof. dr. sc. **Ivo Banac**, profesor emeritus Sveučilište Yale, Sjedinjene Američke Države

Sveučilište Notre Dame, Indiana, Sjedinjene Američke Države

prof. dr. sc. **A. James McAdams**, ravnatelj Nanovic instituta za europske studije
prof. dr. sc. **Anthony Monta**, zamjenik ravnatelja Nanovic instituta za europske studije

FUTURE

MEĐUNARODNA ZNANSTVENA KONFERENCIJA

Nada u budućnost: Iskustva mladih u komunizmu, od tranzicije do demokracije i danas

Partnerstvo katoličkih sveučilišta

Partnerstvo katoličkih sveučilišta (PKS) djeluje u sklopu Nanovic instituta za Europske studije američkog sveučilišta Notre-Dame iz Indiane i nastoji ponovno osnovati katolička sveučilišta u Europi koja su ugašena pod pritiskom komunističkih režima te potpomoći otvaranju novih katoličkih sveučilišta u postkomunističkim zemljama. Partnerstvo od 2005. od godine organizira znanstveno-stručne skupove jednom godišnje u različitim europskim zemljama.

Među prvim partnerima u ovoj skupini sveučilišta, nazvanoj Partnerstvo katoličkih sveučilišta, bili su Katoličko sveučilište „Ivan Pavao II.“ Lublin (Poljska), Katoličko sveučilište u Ružomberoku (Slovačka), Katoličko sveučilište „Péter Pázmány“ (Mađarska) te Ukrajinsko katoličko sveučilište (Ukrajina). Godine 2009. ova je skupina proširena novim prijateljima, kao što su Università Cattolica del Sacro Cuore (Milano) te Institut Catholique de Paris. Godine 2013. dobrodošlicu su iskazali Hrvatskom katoličkom sveučilištu (Zagreb) te Papinskom sveučilištu Sv. Tome (Rim).

NANOVIC INSTITUT ZA EUROPSKE STUDIJE, SAD

Institut je osnovan 1992., prvotno kao središte za europske studije koje je sponzoriralo godišnju konferenciju i upravljalo preddiplomskim studijem sporednog predmeta. Nakon proširenja programa, 1997. postao je institutom. Drugi ravnatelj Instituta, A. James McAdams, nadgledao je razvoj prvoga formalnog strateškog plana Instituta 2002. godine. Cilj tog plana bio je iskoristiti resurse Instituta za pružanje veće intelektualne suvislosti obrazovnom iskustvu studenata na dodiplomskom i diplomskom studiju, objediniti istraživanje te povećati unutarnju i vanjsku vidljivost europskih studija na Notre Dameu. McAdams je isto tako predvodio razvoj drugoga strateškog plana Instituta, kojim je uspostavljena stalna nazočnost Instituta u svjetskim vratima Notre Damea.

FUTURE

MEĐUNARODNA ZNANSTVENA KONFERENCIJA

Nada u budućnost: Iskustva mladih u komunizmu, od tranzicije do demokracije i danas

KATOLIČKO SVEUČILIŠTE „IVAN PAVAO II.“ LUBLIN, POLJSKA

Katoličko sveučilište Lublin osnovano je 1918. godine. To je najstarije sveučilište u Lublinu i jedno od najstarijih u Poljskoj. Izniman događaj bio je izbor za papu vlč. Karola Wojtyła (koji je od 1954. bio predstojnik Katedre za etiku na Odjelu za kršćansku filozofiju na Katoličkom sveučilištu Lublin). Spomenik Ivanu Pavlu II. i kardinalu Stefanu Wyszyńskom postavljen je u dvorištu sveučilišta. Dana 9. lipnja 1987. papa Ivan Pavao II. posjetio je KUL. Dana 16. listopada 2005., tijekom svečanog otvorenja akademske godine 2005.-2006., KUL je dobio ime Katoličko sveučilište „Ivan Pavao II.“ Lublin. Trenutačno se KUL sastoji od deset fakulteta.

UKRAJINSKO KATOLIČKO SVEUČILIŠTE, UKRAJINA

Dana 29. lipnja 2002. svečano je otvoreno Ukrajinsko katoličko sveučilište (UCU) u Lavovu. UCU je prvo katoličko sveučilište otvoreno na teritoriju bivšega Sovjetskog Saveza i prvo sveučilište koje je otvorila jedna istočnokatolička Crkva. Danas postoji dva fakulteta, osam istraživačkih instituta, tri škole i drugi programi.

KATOLIČKO SVEUČILIŠTE „PÉTER PÁZMÁNY“, MAĐARSKA

Sveučilište je osnovano 1635. i otad neprestano djeluje. Mađarski je parlament 1993. registrirao Katoličko sveučilište „Péter Pázmány“ kao sveučilište s državnom akreditacijom. Trenutačno ima pet fakulteta. Tvori jedinstven segment mađarskoga visokoškolskog obrazovanja kao neregionalna institucija koja pokriva cijelu naciju te kao jedino sveučilište mađarskoga katoličkog visokoškolskog obrazovanja, koje je član međunarodne mreže istraživačkih sveučilišta.

SVEUČILIŠTE U ZADRU, HRVATSKA

Izvorno Sveučilište u Zadru utemeljili su dominikanci 1396. godine. Bila je to prva visokoškolska institucija u zemlji i jedna od najstarijih u Europi. Sveučilište u Zadru sad je potpuno integrirano sveučilište s dvadeset i jednim odjelom.

FUTURE

MEĐUNARODNA ZNANSTVENA KONFERENCIJA

Nada u budućnost: Iskustva mladih u komunizmu, od tranzicije do demokracije i danas

KATOLIČKO SVEUČILIŠTE U RUŽOMBEROKU, SLOVAČKA

Nakon Baršunaste revolucije 1989. stvorile su se mogućnosti za osnutak katoličkog sveučilišta u Slovačkoj. Slovački su biskupi nastojali formirati Pedagoški fakultet na kojem bi se obrazovali katolički nastavnici. Katoličko sveučilište u Ružomberoku danas se sastoji od četiri fakulteta sa 7.700 studenata – 4.100 redovnih i 3.600 izvanrednih – uključujući i 430 doktoranada.

PEDAGOŠKO SVEUČILIŠTE „SULKHAN-SABA ORBELIANI“, GRUZIJA

Pedagoško sveučilište „Sulkhan-Saba Orbeliani“ osnovao je katolički biskup u Gruziji Giuseppe Pasotto 2002. godine. Godine 2009. institut je dobio državnu akreditaciju i status sveučilišta. Prema poslanju sveučilišta, njegov je glavni cilj stvaranje idealnog okružja za kulturni i intelektualni razvoj studenata. Njihovo je poslanje nadahnuto Sulkanom-Sabom Orbelianijem, nacionalnom ličnošću, velikim stvaraoцем i osobom dubokog i širokog znanja i europske svijesti.

HRVATSKO KATOLIČKO SVEUČILIŠTE, HRVATSKA

Hrvatsko katoličko sveučilište jedno je od najmlađih hrvatskih sveučilišta osnovano Dekretom o osnivanju Hrvatskoga katoličkog sveučilišta br. 1273/2006. (u daljnjem tekstu: Dekret o osnivanju) kardinala Josipa Bozanića, nadbiskupa i metropolita zagrebačkog, 3. lipnja 2006. godine. Katolički identitet je kulturna i etička osnova na kojoj počiva Hrvatsko katoličko sveučilište. U tom kontekstu katolički identitet u HKS-u oblikuje se obrazovnim i znanstveno-istraživačkim procesima, kao i svim drugim aktivnostima na Sveučilištu. Sveučilište nastoji postati akademskom zajednicom koja regrutira istraživače s različitih polja ljudskog znanja i akademska je institucija u kojoj je aktivno prisutno katoličanstvo. Na Hrvatskom katoličkom sveučilištu nastava se izvodi na preddiplomskom studiju povijesti, psihologije, sociologije, komunikologije i sestrinstva kao i na diplomskom studiju povijesti, psihologije, sociologije i sestrinstva.

FUTURE

MEĐUNARODNA ZNANSTVENA KONFERENCIJA

Nada u budućnost: Iskustva mladih u komunizmu, od tranzicije do demokracije i danas

SAŽETCI

prof. dr. sc. Ivo Banac, profesor emeritus, SAD

Hrvatska sveučilišta u post-komunizmu: nedovršena tranzicija

Predstavljajući tvrdi kako je reforma sveučilišta u Hrvatskoj zakočena, osobito na studijima društvenih i humanističkih znanosti, manjim dijelom zbog otpora akademskog (ili neakademskog) marksizma, a više zbog pritjecaja utilitarizma (Bolonjski proces), kulturnog relativizma i društvenog konstruktivizma. Vjeruje kako ideološke kampanje, koje od 2011. pokreću različiti ljevičarski kružoci političkih aktivista, imaju cilj pretvoriti sveučilišta u žarište kulturne revolucije. Odgovor na ovu prijetnju mora doći u obliku akademske izvrsnosti, strožeg pristupa svim oblicima akademskog nepoštenja i korupcije, ponovne integracije glavnih sveučilišta, ali i uspostave novih akademskih institucija koje su sposobne ponovno uspostaviti ideal sveučilišta kako ga zagovara John Henry Newman (1854.)

izv. prof. dr. sc. Marcin Tkaczyk, Poljska

Katoličko obrazovanje u komunizmu

Koncentrirat ću se na teme: a) akademskog obrazovanja u komunističkim područjima poslije Drugoga svjetskog rata; b) totalitarne kontrole komunističke države nad obrazovanjem i na njezine antropološke temelje; c) katoličke akademske institucije kao „oaze slobode“ i „neprijatelje države“; te d) opisati akademski manifest specifičan za katoličke institucije. Jednako tako postavljam pitanje o suvremenoj ulozi katoličkog obrazovanja s povijesne točke gledišta.

prof. dr. sc. Oleh Turiy, Ukrajina

Obrazovna iskustva 'podzemne Crkve'

Povijest Ukrajinske grkokatoličke Crkve u razdoblju od 1946. do 1989. poznata je kao razdoblje 'podzemne Crkve'. U tom je razdoblju sovjetski režim ovu Crkvu smatrao nepostojećom, nakon što su svi njezini biskupi i mnogo klera, redovničkog i svjetovnog, uhićeni, njezine obrazovne, karitativne i socijalne institucije zatvorene, a

FUTURE

MEĐUNARODNA ZNANSTVENA KONFERENCIJA

Nada u budućnost: Iskustva mladih u komunizmu, od tranzicije do demokracije i danas

njezine crkve i druga imovina oduzeta. U Sovjetskom je Savezu škola bila odvojena od Crkve i ateizam je bio prevladavajuća ideologija usađivana djeci u školi. Djeca i mladi bili su izloženi snažnoj komunističkoj indoktrinaciji kroz različite ideološke organizacije uz gotovo prisilno učlanjenje. Unatoč tomu, u drugoj polovici osamdesetih godina 20. stoljeća, masovni pokret za legalizacijom Ukrajinske grkokatoličke Crkve dokazao je kako je ova Crkva uspješno preživjela kroz tri generacije. Vjersko je obrazovanje imalo važnu ulogu u prenošenju vjere i znanja u ilegali. Odvijalo se na različitim razinama, od „kućnih crkava“ do susreta mladih, pa čak i „ilegalnih sjemeništa“ za buduće svećenike. U ovom se članku detaljnije istražuje obrazovno iskustvo 'podzemne Crkve'.

v. pred. dr. sc. Kinga Földváry, Mađarska *Sloboda mišljenja za mlade u 'najveselijoj baraci'*

Kako pripadam generaciji rođenoj u odrasloj u komunizmu, školovanoj tijekom godina prijelaza iz autoritarnog režima u parlamentarnu demokraciju, koja je život odrasle osobe počela u novom svijetu političke i ekonomske slobode, moj će se članak nužno oslanjati na moja osobna iskustva. I ja sam odgojena u katoličkoj obitelji koja je prakticirala vjeru čak i tijekom desetljeća komunizma; stoga se sloboda misli i savjesti čini primjerenim kutom gledanja iz kojeg mogu pokušati pristupiti iskustvima mladih ljudi poput svoga prije, za vrijeme i nakon godina tranzicije. Istina je da se Mađarsku često opisivalo kao 'najveseliju baraku u komunističkom lageru', a napose potkraj 70-ih te 80-ih godina 20. stoljeća. Ljudi poput naše obitelji, koji nisu bili u centru pozornosti, koji nisu težili promaknućima na vodeće pozicije niti gomilali spektakularno bogatstvo, nisu više bili ni u kakvoj posebnoj opasnosti. Ipak, vjerujem da čak i u toj veseloj baraci, gdje se život nastavio vedro i komforno, čak ni djeca moje generacije nisu mogla pobjeći od osjećaja straha i zastrašivanja koji se izravno može povezati s ograničenjima slobode mišljenja koja karakteriziraju to razdoblje. U mojem – nesumnjivo osobnom i subjektivnom – sjećanju, ovi osjećaji ponajviše poprimaju oblik šutnje i tajnovitosti, neizgovorenih stvari, nepodijeljenih iskustava, neizrečenih osjećaja. Koliko se god ova ograničenja činila blagim u usporedbi sa stvarnim fizičkim

FUTURE

MEĐUNARODNA ZNANSTVENA KONFERENCIJA

Nada u budućnost: Iskustva mladih u komunizmu, od tranzicije do demokracije i danas

opasnostima gubitka života, slobode, imovine ili ugleda koje su građani drugih komunističkih zemalja ili Mađari u ranijim desetljećima morali trpjeti svakodnevno, još uvijek vjerujem kako su ova „blago zatumljena“ temeljna ljudska prava ostavila neizbrisive tragove na našoj generaciji, našem razmišljanju i shvaćanju našega mjesta u društvu i svijetu, kao što ću prikazati u članku.

prof. dr. sc. Dijana Vican, Hrvatska *Obrazovni sustav u vrtlogu društvenih i kulturalnih vrijednosti, tradicija i suvremenih zahtjeva*

Prihvaćanjem demokracije, ljudskih prava, dječjih prava, tolerancije, slobode i ostalih društvenih vrijednosti, hrvatski obrazovni sustav na predtercijarnoj razini pretvara se u platformu za političku reformu, umjesto da postane polazištem sustavnih promjena. Istodobno, nekritičko prihvaćanje suvremenih zahtjeva, kao što su pojmovi cjeloživotnog učenja i uključiva obrazovanja, čine reformu sustava još i turbulentnijom. Glede ciljeva reforme ostaje činjenica kako su odrastanje djece i mladih te njihov odgoj i obrazovanje podložni određenim zakonima razvoja, a glavni nositelji obrazovnih aktivnosti, napose obitelj i nastavnici, pretvaraju se u slabe i bespomoćne čimbenike, umjesto u najpozitivnije i najmoćnije karike procesa odgoja i obrazovanja.

izv. prof. dr. sc. Taras Dobko, Ukrajina *Nošenje s tranzicijom: obrana akademske autonomije, integriteta i izvrsnosti*

Od 1991., kad je Ukrajina postala neovisnom, ukrajinsko je obrazovanje još uvijek u pokretu. Tijekom ove tranzicije, vlast i stručna zajednica, naravno, koncentrirali su se na pružanje novoga zakonodavnog okvira i na promjenu formalnih pravila igre. No pokazalo se da se reformu ne može svesti na utvrđivanje tehničke strane stvari. „Zakoni bez morala su beskorisni“. Glavni izazov obrazovne reforme je kulturalnog karaktera. Novi zakoni i drugi propisi usmjereni na dalekosežnu preobrazbu ukrajinskoga obrazovnog sustava kompromitirani su nevoljkošću i otporom pri provedbi un-

FUTURE

MEĐUNARODNA ZNANSTVENA KONFERENCIJA

Nada u budućnost: Iskustva mladih u komunizmu, od tranzicije do demokracije i danas

utar akademske zajednice općenito. U svojem bih izlaganju želio istaknuti tri područja promjena vrijednosti u visokom obrazovanju koja su od velike važnosti za uspjeh reformi u postkomunističkom kontekstu. Obrana autonomije sveučilišta, akademskog integriteta i kulture izvrsnosti usmjerena je na podrivanje starih navika paternalizma, birokracije, neodgovornosti, oportunitizma i nativizma raširenih u postsovjetskoj akademskoj zajednici. Zajedno s pojavom novih alternativnih obrazovnih institucija i inicijativa civilnog društva koje postavljaju nove standarde za najvažnija područja ukrajinskog obrazovanja u novom pravnom kontekstu, ti pokušaji kulturne preobrazbe pružaju znak nade za novi početak ukrajinskoga visokog obrazovanja i njegovu novu privlačnost u međunarodnome kontekstu.

izv. prof. dr. sc. František Trstenský, Slovačka

Nade i obmane: obrazovanje u vremenima tranzicije u Slovačkoj

IPrvih godina nakon pada komunizma Slovačka se usredotočila na gospodarske reforme i promjene pravnog sustava. Obrazovanje je ostavljeno po strani jer se tada činilo da je to sustav koji funkcionira i kojemu nisu potrebne velike promjene. Trebalo je nekoliko godina da se taj varljiv osjećaj počne mijenjati. Inicijativa je došla ne samo od ljudi s iskustvom obrazovanja u inozemstvu, nego uglavnom od domaćeg neškolskog okružja: tvrtki i ekonomskih institucija koje su se promijenile. Promijenile su način upravljanja, procedure i orijentaciju na klijenta. Obrazovanje je predstavljalo stari svijet pravila koja drugdje nisu funkcionirala i koja nisu uspjela odgovoriti zahtjevima društva. Tvrtke nisu željele gubiti vrijeme čekajući obrazovnu reformu i počele su s prekvalifikacijama bivših studenata na vlastiti trošak. Slovačko je društvo sve glasnije i glasnije počelo govoriti o potrebi reforme školstva u svim njegovim područjima: primarnom, sekundarnom i visokom obrazovanju. To je isto tako značilo govoriti o reformi nastavnih sadržaja. Prvo se, međutim, mora reći kako je očita i neizbježna promjena koja je bila rezultat propasti totalitarizma bila pojava privatnih i crkvenih škola. Sve do 2008. u Slovačkoj su vladala obrazovna načela utemeljena 1984. godine. Tek je 2008. prihvaćen nov zakon o obrazovanju koji je donio neke inovacije:

FUTURE

MEĐUNARODNA ZNANSTVENA KONFERENCIJA

Nada u budućnost: Iskustva mladih u komunizmu, od tranzicije do demokracije i danas

uvođenje školske samouprave, samoupravljanje škola, mogućnost da roditelji biraju školu itd. Obrazovna reforma u Slovačkoj pati od nesigurnosti. Od pada totalitarnog režima, tj. u posljednjih dvadeset i osam godina, Slovačka je imala osamnaest ministara obrazovanja. Ne nedostaje dobre volje, nego vizije. Stoga su uvedene nove inicijative; rasprava o potrebi obrazovne reforme nije više bila privilegij stručnih krugova, nego i šire javnosti. U svom ću se predavanju koncentrirati na glavne etape tranzicije u obrazovanju, teškoće kroz koje je Slovačka prošla te na izazove koji su pred njom.

izv. prof. dr. sc. Bogusław Migut, Poljska

Izviđački pokret u Poljskoj prije i poslije komunizma

U knjizi "Izviđaštvo za dječake" lorda Baden-Powella (London, 1908.) sadržana su glavna načela izviđačke metode. Drugi temelj izviđačke metode i izviđačkog pokreta je njegova knjiga "Lutanje do uspjeha" (London, 1922.). Ova je knjiga svojevrsan vodič i most između djetinjstva i zrelosti. Izviđaštvo je kad „mladi odgajaju mlade“. Glavna jedinica je patrola, a najvažnija osoba je vođa patrole. Svi izviđački pokreti poštuju ova načela. Otac Jacques Sevin SJ (Francuz), prof. Jean Corbisier (Belgijac), grof Mario di Carpegna (Talijan) bili su utemeljitelji katoličkog izviđaštva. Tako u Europi postoje dva modela izviđaštva: anglosaksonski i katolički model. Poljski izviđački pokret počeo je 1910. godine. U početku su ideje izviđaštva provodili Andrzej Małkowski i njegova supruga Olga. Godine 1918. osnovana je Poljska udruga izviđača i vodiča (ZHP). Primarnu razliku između većine izviđačkih organizacija i poljskog „Harcerstwa“ opisao je Andrzej Małkowski: „Harcerstwo“ je izviđaštvo plus neovisnost. Poljski je model primarno pripadao anglosaksonskom modelu. Nakon napada na Poljsku 1939., nacistička je Njemačka članove izviđačkog pokreta proglasila zločincima te smaknula mnoge izviđače i vodiče, no izviđački je pokret nastavio djelovati kao tajna organizacija. Sovjetski Savez smaknuo je većinu izviđača u zatvoru u Ostaškovu (1940.). Tijekom rata izviđači su osnovali paravojne postrojbe „Sive redove“ (Szare Szeregi), surađujući s poljskom vlasti u podzemlju te otporom „Domovinske vojske“ (Armia Krajowa). Razdoblje između 1944. i 1949. bilo je drugo

FUTURE

MEĐUNARODNA ZNANSTVENA KONFERENCIJA

Nada u budućnost: Iskustva mladih u komunizmu, od tranzicije do demokracije i danas

razdoblje tajnog djelovanja; izviđački su pokret u ilegali organizirali pojedinačni vođe. Godine 1949. osnovana je nova organizacija u stilu sovjetskih pionira pod nazivom Izviđači radne omladine Poljske (Organizacija Harcerska Związku Młodzieży Polskiej ili ZMP-OH). Godine 1956. ZMP-OH preoblikovan je i preimenovan u ZHP. No novi se ZHP nije smatrao sljednikom prijeratnog ZHP-a, nego novom organizacijom sve do 1980. godine. Nakon 1958. mnogo prijeratnih instruktora izbačeno je iz novog ZHP-a ili je marginalizirano, a izmijenjeni su i izvorna prisega, zakon, obrazovni sadržaj i metode. Nakon prvog hodočašća pape Ivana Pavla Drugog u Poljsku (1979.) neki „nekonformistički“ izviđački vođe unutar ZHP-a osnovali su u kolovozu 1980. Krug izviđačkih instruktora „Andrzej Małkowski“ kako bi obnovili izvorne izviđačke ideale. Nakon sloma komunizma u Poljskoj i početka mirne preobrazbe 1989., mnoge skupine izviđačkih vođa stvorile su odvojene izviđačke organizacije: Izviđačku udrugu Republike ZHR, Izviđače Europe (katolički model) ili ZHP – 1918. Izviđačka se metoda još uvijek koristi u različite obrazovne svrhe. I dalje je uspješna te dokazuje učinkovitost, primjerice u katoličkoj formaciji mladića i djevojaka.

doc. dr. sc. Máté Botos, Mađarska

Potraga za svetim gralom: pokušaj stvaranja nove, katoličke i konzervativne elite u Mađarskoj između 1989. i 2016. godine

Čitavu strukturu mađarskoga katoličkog obrazovanja ukinula je komunistička vlast 1950. godine. S iznimkom osam srednjih škola (od 6505 institucija) u toj socijalističkoj republici, nije bilo ni osnovnih ni srednjih škola u rukama Katoličke Crkve. Teološki je fakultet odsječen od državnog Sveučilišta „Péter Pázmány“ i postao je neovisnom Teološkom akademijom. Tek je 1992. nekolicina laika pokrenula osnutak katoličkog sveučilišta. Predložili su ponovno ujedinjenje drevnog fakulteta s novoutemeljenim Filozofskim fakultetom, u skladu sa Zakonom o visokoškolskom obrazovanju iz 1993. godine. Staro-novo sveučilište preuzelo je ime svojeg utemeljitelja, kardinala Pétera Pázmányija, koje je bilo neiskorišteno od 1950. kad je državno sveučilište uzelo ime Loránda Eötvösa. Novi se fakultet 1994. preselio u Piliscsabu i tamošnji je stari vojni

FUTURE

MEĐUNARODNA ZNANSTVENA KONFERENCIJA

Nada u budućnost: Iskustva mladih u komunizmu, od tranzicije do demokracije i danas

logor pretvoren u novi sveučilišni kampus. Katolička Crkva Mađarske kroz velikog je kancelara nadgledala stvaranje sveučilišta i izrazila nadu da će ono biti dom nove, katoličke i konzervativne elite. Ali visokoškolsko je obrazovanje većinom bilo stvar znanosti, ovisno koliko o tržištu, toliko i o Biskupskoj konferenciji. Obrazovni program sveučilišta morao je odražavati njegov katolicizam, no pitanje je bilo jesu li se nove generacije studenata odlučile za Katoličko sveučilište „Péter Pázmány“ iz ovog ili onog razloga. Jesu li im vjera i katolička tradicija važni ili ih samo podupiru kao neizbježan uvjet studija? Može li katolička pedagogija biti učinkovita nakon navršene osamnaeste godine? Jesu li studenti, kad završe studij, odani Katoličkoj Crkvi? Hoće li oni postati uglavnom konzervativci zahvaljujući političkom i kulturnom procesu socijalizacije tijekom godina studija? Unatoč kritikama i konzervativnih političara i nekih predstavnika crkvene hijerarhije, važan je dvadesetpetogodišnji utjecaj Katoličkog sveučilišta „Péter Pázmány“ na suvremeno mađarsko društvo. Možda za neke nedovoljno, no Katoličko je sveučilište stvorilo zajednicu niže srednje klase, od čega mali broj te zajednice radi u ponovno uspostavljenom mađarskom katoličkom obrazovnom sustavu, (2016. više od 300 institucija), kao profesori, nastavnici ili odgajatelji u dječjim vrtićima. Sveti gral, nova elita koja je sposobna održavati kršćanske vrijednosti, napokon je pronađen. Prečesto se predstavlja kao nova konzervativna elita zato što se politika koristi religioznim vrijednostima za sebe. Ali one to nisu. I katolicizam i konzervativizam za njih predstavljaju nešto drugo od onoga što političari i biskupi očekuju, ali to ne znači da oni nisu budućnost mađarskoga katolicizma i, uz određene ograde, konzervativizma

prof. dr. sc. Volodymyr Turchynovsky, Ukrajina

Nada u budućnost: od revolucije dostojanstva do obrazovanja dostojanstva

Ono što se tako snažno svjedočilo tijekom revolucije dostojanstva nastanak je novog načina komunikacije koji bismo mogli nazvati jezikom vrijednosti. Rodio se vrlo spontano i prekrasno iz duha i etosa solidarnosti zajednice na Majdanu. Sâmo ime „revolucija dostojanstva“ prikladno odražava našu sve veću sposobnost komuniciran-

FUTURE

MEĐUNARODNA ZNANSTVENA KONFERENCIJA

Nada u budućnost: Iskustva mladih u komunizmu, od tranzicije do demokracije i danas

ja na jeziku koji nam omogućuje da nadiđemo međusobne razlike, i to ne njihovim jednostavnim zanemarivanjem, nego dopuštajući im da se one s poštovanjem razviju i obogate naš dijalog. To je jedno od glavnih postignuća revolucije dostojanstva. Revolucija je cijelo ukrajinsko društvo oslobodila svih obveza koje je donio raniji postsovjetski društveni ugovor. Oslobođeni toga starog društvenog ugovora, otvorili smo se oblikovanju novoga društvenog ugovora temeljenog na poštovanju ljudskog dostojanstva i solidarnosti. Kad se radi o budućnosti i o nadi u budućnost, uvjeren sam da nas je revolucija dostojanstva naučila snažnu lekciju koju dobro izražava ova uzrečica: slobodno je društvo moralno postignuće. Obrazovanje ne samo da bi moralo prihvaćati ovu ideju nego i razmišljati o sebi kao odlučujućem igraču i, možda, vodećem dioniku u našem obrazovanju za slobodu. Ako se gleda šire od ukrajinskog iskustva, postaje sve očitijim da trebamo razviti novu viziju svijeta koji se brzo mijenja, tj. viziju za nas - ljude kao građane svijeta 21. stoljeća. Tu u prvi plan dolazi „obrazovanje dostojanstva“ kao bogati pojam koji nas može ohrabriti za takvu novu viziju i osnažiti nas da je provedemo.

doc. dr. sc. Andrea Božeková, Slovačka

Probuđeno zanimanje: Slovačka na putu prema dobrom obrazovanju

Pitanje obrazovanja u Slovačkoj trenutačno privlači veliku pozornost ne samo akademskog svijeta nego i javnosti. Ministarstvo znanosti u ožujku 2017. uvelo je Nacionalni program razvoja obrazovanja i osposobljavanja, koji opisuje gotovo sedamdeset ciljeva koje valja ispuniti na polju obrazovanja tijekom idućih deset godina. Sadašnji ministar obrazovanja Peter Plavčan govori o „dosad najvećoj reformi obrazovanja“. Ovaj ambiciozan projekt, koji odgovara ne samo na nepostojanje dugoročne vizije i strateškog koncepta obrazovnog sustava u Slovačkoj, nego i na štrajk učitelja 2016. godine, pridaje pozornost dugo znanom problemu kojim se vlast dugoročno nije bavila: malim plaćama izvrsnih učitelja ili učitelja početnika, nezainteresiranosti djece zbog zastarjele metode poučavanja, neučinkovitom memoriranju školskog gradiva, kolektivnom načinu poučavanja te neadekvatnoj tehničkoj opremljenosti škola. Cilj je ovim člankom odgovoriti na ključna pitanja sadašnje rasprave o obrazovanju u Slovačkoj, naime: 1. što i kako poučavati, te 2. tko bi trebao poučavati i kako ih za

FUTURE

MEĐUNARODNA ZNANSTVENA KONFERENCIJA

Nada u budućnost: Iskustva mladih u komunizmu, od tranzicije do demokracije i danas

to nagraditi. O ovim će se pitanjima raspravljati s obzirom na kritičku ocjenu Nacionalnog programa razvoja obrazovanja i osposobljavanja. Dobra je vijest da se sve više počinje buditi zanimanje za obrazovanje u Slovačkoj, pa čak i izvan školskog okružja. Slovačka je na mjestu gdje se mora zapitati što bi obrazovni sustav trebao pružiti kako bi se osigurala sretna budućnost zemlje i njezine djece. Na temelju prošlog iskustva može se pretpostaviti da se predložene promjene neće uvijek lako moći provesti. Ali odustati od nade da možemo imati bolje i uspješne škole sa zadovoljnim nastavnicima i sretnim učenicima bio bi korak unatrag – korak unatrag koji si Slovačka, ako zaista želi nastaviti putem obrazovanja čiji je cilj ne samo njegovati razborit um nego i osjetljivo srce svakog učenika, zaista ne može priuštiti.

prof. dr. sc. Gordan Črpić, Hrvatska

Pokušaji i pogreške obrazovne reforme u postkomunističkoj eri u Hrvatskoj

U ovom se članku promišlja o reformama hrvatskog obrazovanja, kao što je projekt Hrvatskoga nacionalnog obrazovnog standarda te Okvir nacionalnoga kurikulumu. Autor objašnjava kako sadašnja paradigma obrazovne reforme ne može rezultirati realnim promjenama na korist hrvatskoga obrazovnog sustava bez teoretskih i praktičnih reformskih pretpostavki. Time on naglašava važnost društvenoga konteksta u kojemu se događaju konkretne obrazovne promjene i iz kojeg je moguće uhvatiti se u koštac s općim poteškoćama reforme u suvremenom hrvatskom društvu. Trend slabljenja povjerenja u institucije među hrvatskim se građanima smatra ključnim čimbenikom neuspjeha različitih reformi, uključujući i onih obrazovnih. Iz sadašnjeg osipanja društvenoga kapitala, autor naznačava poteškoće za opći razvoj hrvatskoga društva. Autor se nadalje bavi društveno-političkim nasljeđem u Hrvatskoj, tvrdeći da nije bilo sustavnog sučeljavanja s totalitarnim sustavom vrijednosti i tradicija, napose u radu institucija, što stvara nacionalnu klimu nepovjerenja u institucije. U tom se

FUTURE

MEĐUNARODNA ZNANSTVENA KONFERENCIJA

Nada u budućnost: Iskustva mladih u komunizmu, od tranzicije do demokracije i danas

kontekstu rađaju i propadaju hrvatski obrazovni eksperimenti. Naposljetku, predlažu se potencijalni smjerovi razvoja hrvatskoga obrazovnog sustava. Autor zaključuje da reforma obrazovnog sustava zahtijeva društveni konsenzus o potrebama i smjerovima njezine provedbe, s usredotočenjem na realne kapacitete za reformu određenih aktera reforme, ponajprije učitelja i nastavnika, profesora, roditelja i učenika.

prof. dr. sc. Sławomir Nowosad, Poljska

Komunizma više nema, ali se rasprava o čovjeku nastavlja

Katolička vizija društvenog života stavlja poseban naglasak na ljudsku osobu koja „jest i mora biti počelo, naime, subjekt i svrha svih društvenih ustanova“ (Gaudium et spes, br. 25). To se odnosi i na sveučilište. Sukladno tomu, ključno je da ljudska osoba bude ispravno shvaćena u svojoj biti i pozivu. Komunizam je jedna od tih utjecajnih ideologija, koja je temeljito deformirala i čovjeka i društvo. Njegova „antropološka greška“ (Ivan Pavao II.) nedavno se razvila u „antropološku revoluciju“ (Benedikt XVI.). Tako se proteklih desetljeća razvio takozvani novi kulturni model ljudskog bića koji se može okarakterizirati radikalnim individualizmom i subjektivizmom, vjerskom ravnodušnošću, nomadstvom, naturalizmom, odbacivanjem pojma ljudske prirode, kao i univerzalnog ljudskog dostojanstva itd. To je ponukalo Ivana Pavla II. da ustvrdi kako je rasprava o čovjeku proces koji traje, o kojem je on često govorio ne samo u svom papinskom naučavanju nego i u svojim ranijim publikacijama dok je bio na Katoličkom sveučilištu Lublin (KUL). Integralno i zdravo shvaćanje ljudske osobe on smatra bitnim za društveni život u svim njegovim dimenzijama. To se treba temeljiti na ispravnom filozofskom rezoniranju, ali još i više na teološkoj (kristološkoj) osnovi zato što samo „Krist potpuno otkriva čovjeka njemu samomu te mu objavljuje uzvišenost njegova poziva“ (Gaudium et spes, br. 22). Ta integralna antropologija obuhvaća tako raznorodna obilježja, kao što su jedinstvo osobe (corpore et anima unus), otvorenost transcenciji, sloboda, jednako dostojanstvo za sve te čovjekovu društvenu narav.

FUTURE

MEĐUNARODNA ZNANSTVENA KONFERENCIJA

**Nada u budućnost:
Iskustva mladih u komunizmu,
od tranzicije do demokracije i danas**

Organizatori znanstvene konferencije:
Nanovic institut za europske studije, Sveučilište Notre Dame, SAD
Hrvatsko katoličko sveučilište